

I skyrius

Tie pirdukai slapstėsi aukštoje žolėje. Mėnulis dar ne visai pilnas, bet ryškus ir švietė jiems į nugarą, todėl mačiau juos aiškiai kaip dieną, nors buvo gili naktis. Juodoje drobėje žybsėjo jonvabaliai. Laukiau prie panelės Votson virtuvės durų, koja lingavau išklibusią grindlentę, žinojau, kad lieps man rytoj ją sutaisyti. Laukiau, kad ji atneštų skardą kukurūzų duonos, kurios iškepė pagal mano Seidės receptą. Didelę dalį vergo gyvenimo sudaro laukimas, vis lauki ir lauki, kol reiks dar palaukti. Lauki reikalavimų. Lauki maisto. Lauki pasaulio pabaigos. Lauki teisingo ir pelnyto krikščionio atlygio, kai visa pasibaigs.

Tie baltieji berniukai Hakas ir Tomas stebėjo mane. Jie amžinai prasimanydavo kokį nors žaidimą, kuriame būdavau arba blogiukas, arba grobis, bet būtinai — jų žaislas. Jie strypinėjo apnikti erkių, uodų ir kitų geliančių vabalų, bet prie manęs nė kiek nesiartino. Visada apsimoka duoti baltiesiems tai, ko jie nori, todėl išėjau į kiemą ir šuktelėjau į naktį:

— Kas anava tenai tamsosna?

Jie nerangiai sušnarėjo, sukikeno. Tie berniukai nesugebėtų prisėlinti prie aklo ir kurčio grojant orkestrui. Verčiau švaistyčiau laiką, skaičiuodamas jonvabalius, negu vazočiausi su jais.

— Galgi tuomsyk tad ištįsiu senus kaulus šičionai veran-

dėj ir lauksiu, ar vėlekos nepasigirdės. Gal tenais gi kokis demonas ar ragana. Buvosiu tad sau šičionai, kur saugu.

Atsisėdau ant viršutinės pakopos ir atsirėmiau nugara į stulpą. Buvau pavargęs, tad užsimerkiau.

Berniukai nekantriai susikuždėjo, o aš viską girdėjau skardžiai it bažnyčios varpą.

— Jau miega? — paklausė Hakas.

— Ko gero. Girdėjau, nigeriai gali va taip sau imti ir užmigti, — atsakė Tomas ir spragtelėjo pirštais.

— Ša, — sudraudė Hakas.

— Surišam jį, ar ką, — pasiūlė Tomas. — Pririšam prie to verandos stulpo, į kurį atsirėmęs.

— Ne, — nesutiko Hakas. — O jei atsibus ir ims šėlti? Tada aš įkliūsiu, kad išėjau į lauką ir neguliu lovoj, kaip liepta.

— Gerai. Bet žinai ką? Reik žvakių. Šmurkštelsiu panelės Votson virtuvėn ir pasigriebsiu.

— O jei pažadinsi Džimą?

— Nieko aš nepažadinsiu. Miegančio nigerio nė griausmas nepažadins. Gal visai nieko neišmanai? Nei griausmas, nei žaibai, nei riaumojantys liūtai. Girdėjau, kad vienas tiesiog praparpė žemės drebėjimą.

— Kaip manai, koks jausmas per žemės drebėjimą? — paklausė Hakas.

— Kaip vidury nakties, kai tave budina tėtušis.

Berniukai nerangiai nusėlino, baisiai triukšmingai keturiomis ropodami girgždančiomis verandos lentomis pro stiklines panelės Votson virtuvės duris. Išgirdau, kaip ten rausiasi, darinėja spintelių dureles ir stalčius. Neatsimerkiau, nekreipiau dėmesio į uodą, nutūpusį ant rankos.

— Va, — pasakė Tomas. — Imsiu tik tris.

— Nevalna taip sau pasiimti senutės žvakių, — atsakė Hakas. — Tai vagystė. O jei dėl to apkaltins Džimą?

— Va, žiū, paliksiu jai dešimtuką. Sočiai pakaks. Jokio vergo neįtars. Kurgi vergas gaus dešimtuką? Dabar maunam lauk, kol ji neišlindo.

Berniukai išėjo į verandą. Ko gero, nė nenutuokė, kiek triukšmo kėlė.

— Ir raštelį reikėjo palikti, — pasakė Hakas.

— O kam, — nesutiko Tomas. — Dešimtuko sočiai gana.

Pajutau į save nukreiptus berniukų žvilgsnius. Nekrustelėjau.

— Ką dirbi? — nustebo Hakas.

— Pajuokausiu su seniu Džimu.

— Pažadinsi, ir baigtas kriukis.

— Patylėk.

Tomas nuėjo man už nugaros ir suėmė skrybėlės brylių ties ausimis.

— Tomai, — zyzė Hakas.

— Ša. — Tomas nukėlė skrybėlę man nuo galvos. — Tik va štai pakabinsiu tą jo skryblių ant va šito vinuko.

— Ir kas iš to? — paklausė Hakas.

— Kai atsibus, manys, kad ragana. Tik gaila, kad nebūsime šalimais ir nepamatysime.

— Gerai, pakabinai, dabar maunam, — paragino Hakas.

Name kažkas sukrebždo, ir berniukai pasileido tekini, visu greičiu keldami dulkes, pasuko už kampo. Girdėjau, kaip tolsta jų žingsniai.

Tuomet kažkas priėjo prie virtuvės durų.

— Džimai? — Tai buvo panelė Votson.

— Klausaus?

— Miegojai?

— Ne, tamista. Bais nusikaliau, bet nemigau.

— Buvai mano virtuvėje?

— Ne, tamista.

— Ar kas nors buvo?

— Nemačiau, tamista. — Tai buvo gryna tiesa, nes visą laiką sėdėjau užsimerkęs. — Nieko tamistos virtuvėsna nemačiau.

— Na, štai kukurūzų duona. Pasakyk Seidei, kad jos receptas man patinka. Šį tą pakeičiau. Supranti, pagerinau.

— Klausaus, tamista, būtiniausiai pasakysiu.

— Nematei Hako? — paklausė ji.

— Pirma mačiau.

— Seniai?

— Senokai, — atsakiau.

— Džimai, kai ko tavęs paklausi. Ar buvai teisėjo Tečerio bibliotekoje?

— Kame tokioj?

— Bibliotekoje.

— Tamista apie tą gi jį kambarį, kur tos visos knygos?

— Taip.

— Ne, tamista. Knyges tai mačiau, bet kambary nebuvo. O kodėl tamista klausai?

— Oi, jis rado kažkokią knygą, ištrauktą iš lentynos.

Nusijuokiau.

— O ką jau gi man bedirbt su knyge?

Ji irgi nusijuokė.

*

Kukurūzų duona buvo suvyniota į ploną rankšluostėlį, ir turėjau vis keisti rankas, nes ji buvo karšta. Maniau paragauti, nes buvau alkanas, bet troškau, kad pirmos atsikąstų Seidė ir Elizabeta. Kai įėjau pro duris, Lizė atlėkė prie manęs, uosdama orą tarsi skalikas.

— Kas čia kvepia? — paklausė.

— Įtariu, ši kukurūzų duonelė, — atsakiau. — Panelė Votson iškepė pagal nepaprastą tavo mamutės receptą, ir ji tikrai labai skaniai kvepia. Tik ji leido man suprasti šį tą pakeitusi.

Seidė priėjo ir pabučiavo mane į lūpas. Paglostė veidą. Ji buvo minkšta, minkštos ir lūpos, bet rankos tokios pat šiurkščios nuo darbo laukuose kaip maniškės, nors vis tiek švelnios.

— Rytoj būtinai nunešiu jai tą rankšluostėlį. Baltieji tokius dalykus visada prisimena. Dievaži, man rodos, jie kasdien paskiria laiko suskaičiuoti rankšluosčius, šaukštus, puodukus ir panašiai.

— Gryna teisybė. Prisimeni, kaip tąsyk pamiršau padėti grėblį į pašiūrę?

Seidė padėjo duonelę ant kaladės — iš tikrųjų kelmo, atstojusio mums stalą. Atriekė. Padavė po gabalą Lizei ir man, atsikandau, Lizė taip pat. Susižvalgėme.

— O taip skaniai kvepia, — pratarė mergaitė.

Seidė peilio krašteliu atsipjovė plonytį gabalėlį ir įsimetė burnon.

— Dievaži, toji moteriškė — talentinga maisto gadintoja.

— Būtinai reikia valgyti? — paklausė Lizė.

— Ne, nereikia, — atsakė Seidė.

— Bet ką pasakysi, kai ji tavęs apie tai paklaus? — pasi-teiravau.

Lizė atsikrenkštė:

— Panele Votson, tokios gi jau šitokios duonikės niekadodos nebūta ragauti.

— Geriau „nesmi ragavus“, — pamokiau. — Tai bus taisykliau gramatiškai netaisykliau.

— Tokios gi jau šitokios duonikės niekadodos nesmi ragavus, — pasitaisė ji.

— Šaunuolė, — pagyriau.

Prie mūsų lūšnos durų pasirodė Albertas.

— Džeimsai, išėini?

— Tuoju būsiu. Seide, galima?

— Keliauk sau, — paragino ji.

Išėjau laukan prie didelio laužo, kur sėdėjo vyrai. Visi pasisveikino, ir atsisėdau. Šiek tiek pasikalbėjome, kas nutiko gretimo ūkio pabėgėliui.

— Aha, tai bent jį sumušė, — pasakė Dorisė.

Dorisė buvo vyras, bet, regis, vergvaldžiams tai nerūpėjo, kai davė jam vardą.

— Visi jie prasmegs pragare, — antrino Senis Lukas.

— Kas tau šiandien nutiko? — paklausė manęs Dorisė.

— Nieko.

— Juk aiškiai nutiko, — nenusileido Albertas.

Jie tikėjosi, kad papasakosiu istoriją. Regis, man puikiai sekdavosi pasakoti.

— Nieko, tik šiandien nuplaukiau į Naująjį Orleaną. Bet vis tiek nieko nenutiko.

— Čia dabar? — nustebo Albertas.

— Taip. Supranti, apie vidudienį ėmiau sau saldžiai snū-

duriuoti, o tuomet staiga atsidūriau bruzdančioje gatvėje, visur aplink mulai traukė vežimus ir dar kažin kas dėjosi.

— Išdurnėjai, — pratarė kažkas.

Pastebėjau, kaip Albertas įspėdamas rodo, kad netoliese baltieji. Tuomet išgirdau nerangiai čežant krūmuose ir supratau, kad tai tie berniukai.

— Kai saka, pirm skryblius mano užkartas ant viniaus. „Ašei tataigis nekoriau jo gi tenais, — sakau sau. — Kaip tasai skryblius tenaipos užsikorė?“ Ir supratau, kad raganų bus čion pridirbta. Regėt neregėjau, bet jos. O ta viena ragana, katra gi jau nuvožė manišką skryblių, tai ji ir nubogino mane tenajaus į Norleaną. Vaizdinies?

Pakitusi mano tartis ir kitus perspėjo, kad šalia — baltieji berniukai. Tad spektaklis prieš berniukus virto pasakojimo konstrukcija. Pasakojimas tapo mažiau pasakiškas, mat tikrasis žaidimas dabar buvo vaidyba prieš berniukus.

— Tataigis, — pratarė Dorisė. — Su raganoms tai jaus menkas juokas.

— Teisybė, — paantrino kitas.

Girdėjome, kaip kikena berniukai.

— Tai va gi jaus, atsidūriau Norleane, ir žinai ką? — tęsiau. — Kad prieš gi man iš užu nugaros tokis gi jaus žolinykas. Sako ans: „Ką gi jaus dirbi čionai šit mieste.“ Sakau, pats gi jaus nenusimanau, kaip čionais atsidūręs. Ir žinai ką ans man kadgi besakęs? Žinai ką?

— Ką sakė, Džimai? — paragino Albertas.

— Sako, ašai, Džimas, būsiąs laisvas gi žmogus. Sako, niekadajaus daugiaus nieks manęs gi jau nigeriu nebvadins.

— Viešpačiau, susimylėk! — suriko kalvis Šakalys.

— Demonas sako, galiu ton jaus gi gatvėn nusipirkioti,

ką tik norau. Sako, jei norau, galiu ir viskės sau pasiragauti. Ir ką gi jūsen čion manot?

— Viskė — šėtono gėralas, — atrėžė Dorisė.

— O kas jam, — atsakiau. — O kas gi jau jam tokio. Sakė, jei noriu, galiu sau ragautis. Ir dar bile ko. Bet kas iš to.

— Kodėl? — paklausė kažkuris.

— Pirma, todėl, kad atsidūrau toje ton vietoj, kur anasai demonas mane nugrūdo. Netikroj, tik susisapnuotoj. Ir kadangės pinigų nė kiek sau neprilaikiau. Paprasčiausiai. Tad tasis jau tad demonas spragtelėjo purvinais tais jau savo pirštais ir pagrūdo mane atgalios.

— O kamgi jisai jau šitaip? — paklausė Albertas.

— Velnias, seni, Norleane jokios tenais jau sau košės neprisivirsi, jei neturėsi bent kiek jau tojo pinigų, nesvarbu, ar sapnuoji, ar ne, — paaiškinau.

Vyrai nusikvatojo.

— Tai jau taigis, ir ašen tatai girdėjau, — patvirtino kažkuris.

— Pala, — pratariau. — Rodos, ir dabartės girdžiu kažin kokį ten tą jau demoną krūme. Duokšėkit kas nors gi deglą, padėgsiu tajį gi jau krūmą. Raganos ir demonai nemėgsta, kai aplink tos gi jau ugnys užsiliepsnoja. Pradedą taip jau ten tirpti kaip sviestas keptuvėj.

Išgirdė, kaip šalin skuodžia baltieji berniukai, visi juokėmės.

Kadangi vakar užmyniau ant tų girgždančių lentų, supratau, kad panelė Votson lieps man jas prikalti ir sutaisyti išklibusią pakopą. Sulaukiau vėlyvo ryto, kad neprižadindčiau baltųjų. Jie

sugebėdavo išmiegoti kažin kiek ir amžinai skųsdavosi, neva per anksti juos prižadina, kad ir kaip vėlu būdavo.

Iš namo išėjo Hakas ir kelias minutes stebėjo mane. Sukosi aplink — taip elgdavosi, kai būdavo ką nors sumanęs.

— Ko nesilakstai sau su tuo savo gi jau draugu? — paklausiau.

— Turi galvoj Tomą Sojerį?

— Ko gero, tasai tat ir bus.

— Turbūt dar miega. Tikriausiai visą naktį nemigo, plėšdamas bankus, traukinius ir panašiai.

— Tuo jis mat užsiima, tikrai jau?

— Taip sako. Turi pinigų, tai prisiperka knygų ir amžinai skaito apie nuotykius. Kartais ir pats gerai nežinau.

— Kaipgi jau suprasti?

— Ta prasme, jis rado tokį urvą, mes einam ten ir susitinkam su keliais kitais berniukais, bet kai ten sueinam, atrodo, jis čia visiems vadovauja.

— Ane?

— Ir vien dėl to, kad tiek knygų prisiskaitęs.

— O tu patsai jau gi jauties prieš plauką paglostytas?

— Kas čia per posakis? Prieš plauką glostyti?

— Na, Hakai, kaip jau ašei ten suprantu, jei pagremši žuviui nugarą šakute nuo galvos iki jau tos ten uodegos, jam kas, bet jei pagremši priešingai...

— Supratau.

— Sakyč, kartais reik tiesiog jau ten tuos savo draugus pakęsti. Ką jau dirba, tą ir tedirba.

— Džimai, tu varai mulus, taisai vežimo ratus, o dabar štai tvarkai verandą. Kas tave tiek visko išmokė?

Nustaujau kalęs ir pažvelgiau į plaktuką rankoje, apverčiau jį.

— Geras tatai jau klausimas, Hakai.

— Tai kas išmokė?

— Būtinybė.

— Kas?

— Reikals, — pasitaisiau. — Reikals, kai būtinai prispiria ką nors jau ten padaryti, nes tau bus.

— Kas bus?

— Pririš taigi jau tave prie baslio ir nuplaks ar nubogins jau ten upe žemyn ir parduos. Tau gi jau nereik dėl to sukti galvos.

Hakas pažvelgė dangun. Susimąstė.

— Bet kaip jau gi grau, kai tik žvelgi dangun, o jame nieko, vien mėlyna. Girdėjau, kad yra pavadinimai skirtingiems mėliams. Ir raudoniams, ir panašiai. Kažin kaip vadinasi šitas mėlis.

— Liepsnelės kiaušinio, — atsakiau. — Esi matęs liepsnelės kiaušinį?

— Tiesa, Džimai. Visai kaip liepsnelės kiaušinis, tik be tų šlakų.

Linktelėjau.

— Turbūt jau tenais dėl šito ir reik žiūrėt ne į šlakus.

— Liepsnelės kiaušinis, — pakartojo Hakas.

Dar truputį taip pasėdėjom.

— Kas gi jau ten dar tokio neduoda tau ramybės? — paklausiau.

— Man rodos, panelė Votson išprotėjo.

Neatsakiau.

— Vis pliauškia apie tą savo Jėzų, maldas ir panašiai. Jai Jėzus Kristus į smegenis įsiėdęs. Sakė, kad maldos turi padėti nesavanaudiškai elgtis pasaulyje. Kas čia per bliauzgos?

— Neburnok tik jau, Hakai.

— Šneki kaip ji. Kokia man nauda ko nors prašyti vien tam, kad negaučiau, bet išmokčiau pamoką, kaip negauti to, ko prašei. Kas čia per nesąmonė? Tas pats, kas melstis štai tai lentai.

Linktelėjau.

— Linksi, kad sąmonė ar kad nesąmonė?

— Šiaip sau linksiu, Hakai.

— Visur aplink vieni pamišėliai. Žinai, ką pridirbo tasai Tomas Sojeris?

— Papasakok gi jau, Hakai.

— Jis liepė mums krauju prisiekti, kad jei kuris išduosim gaujos paslaptis, tai mes išžudysim visą to žmogaus šeimą. Pamišėlis, ką?

— Kaip reikia prisiekti krauju? — paklausiau.

— Persipjauti peiliu ranką ir sukirsti su visais kitais, kurie irgi persipjauna. Supranti, kad visų kraujas susimaišytų ir susiliėtų. Tada pasidarai kraujo broliais.

Pažvelgiau į jo rankas.

— Mes tik paspjaudėm. Tomas Sojeris sakė, kad bus tas pats, o kaip mes plėšim banką, jeigu susipjaustysim rankas. Vienas berniukas apsiibliovė ir sakė, kad paskųs, o Tomas Sojeris jį nutildė dešimtuku.

— O tujen čionajaus dabar neišpasakoji man savo paslapčių? — paklausiau.

Hakas nutilo.

— Tu — kas kita.

— Nes aš — vergas?

— Ne, ne dėl to.

— Tai dėl ko jau tuomyk?

— Tu mano draugas, Džimai.

— Najaus, Hakai, dėkavojū.

— Tu niekam nesakysi, ką? — jis neramiai pažvelgė į mane. — Net jei imsime ir apiplėšim sau kokį banką. Neišduosi, ką?

— Tas jau ten paslaptis saugot moku, Hakai. Išsaugosiu jau gi ir tavo.

Prie užpakalinių durų priėjo panelė Votson ir sušnypštė:

— Dar nebaigėi tos pakopos, Džimai?

— Kad kaip sykis jau ir baigiu, panelė Votson, — atsakiau.

— Stebuklas, kai tasai gi šit vaikis ūžia ausis. Haklberi, greit marš namo pasikloti lovos.

— Tai kad vakare vis tiek vėl sujauksiu, — atkirto Hakas.

Jis susikišo rankas į kelnes ir svirduliavo, lyg suprasdamas, kad ką tik peržengė ribą.

— Neversk manęs išeiti laukan, — pagrasino ji.

— Iki, Džimai.

Hakas nubėgo vidun, pro panelę Votson prasiskverbęs skersas, lyg išsisukinėtų nuo smūgio.

— Džimai, — tarė panelė Votson, akimis nulydėjusi Haką į namą.

— Ponia?

— Girdėjau šnekų, kad grįžo Hako tėtušis.

Ji praėjo pro mane ir pažvelgė į kelią.

Linktelėjau.

— Taip, ponია.

— Užmesk akį į Haką, — paprašė ji.

Nelabai supratau, ko tiksliai ji manęs prašo.

— Taip, ponია. — Padėjau plaktuką į dėžę. — Ponia, į ką jau tenais tiksliai turėč užmest akį?

- Ir padėk jam pasisaugoti to Sojerių vaikio.
- Kodėl tamsta jau čionais man gi viską šit sakai?
Senutė pažvelgė į mane, į kelią, o tada dangun.
- Nežinau, Džimai.

Apsvarsčiau panelės Votson žodžius. Tasai Tomas Sojeris iš tiesų nekėlė Hakui jokio pavojaus, tebuvo toks mažutėlis, nutūpęs jam ant peties ir kuždantis niekus. Bet sugrįžęs tėvas — visai kas kita. Tasai galėjo būti blaivus ar girtas, tačiau ir vienoks, ir kitoks nuosekliai vargšą berniuką tvatindavo.

2 skyrius

Tą vakarą pasisodinau mūsų trobelėje Lizę ir dar šesetą vaikų ir surengiau kalbos pamoką. Jos buvo gyvybiškai būtinos. Nuo kalbos meistrystės, sklandumo priklausė saugus judėjimas pasaulyje. Mažyliai susėdo ant plūktinės aslos, o aš — ant vienos iš dviejų mūsų namudinių taburečių. Nuo ugnies, kūrenamos lūšnos vidury, pro angą stoge rūko dūmai.

— Tėtukai, kodėl reikia to mokytis?

— Baltieji tikisi iš mūsų tam tikros kalbėsenos, ir jei jų nenuvilsime, išeis tik į naudą, — paaiškinau. — Kai jie pasijunta menkesni, nukenčiame vieninteliai mes. Galbūt reikėtų sakyti — kai jie nesijaučia pranašesni. Tad stabtelkime ir pasikartokime pagrindus.

— Nežiūrėti į akis, — pasakė berniukas.

— Teisingai, Virdžilai.

— Niekada neprabilti pirmiems, — pratęsė mergytė.

— Tikrai taip, Vasari, — patvirtinau.

Lizė pažvelgė į kitus vaikus, tada vėl į mane.

— Kalbantis su kitu vergu, niekada tiesiogiai neužsiminti apie jokią temą, — ištarė ji.

— Kaip tai vadinama? — paklausiau.

Visi kaip vienas atsakė:

— Signifikavimu.

— Šaunuoliai. — Jie pasijuto pamaloninti, ir leidau jiems

pasidžiaugti. — Pamėginkime kelis situacinius vertimus. Pradėkime nuo kraštutinumo. Einate gatve ir matote, kad dega ponios Holidei virtuvė. Ji stovi kieme, nugara į namą, nieko nemato. Kaip jai pranešit?

— Gaisras, gaisras, — ištarė Sausis.

— Tiesmukai. Ir tai beveik teisingai, — atsakiau.

Prabilo mažiausioji, liesa ir aukšta penkiametė Reičel:

— Jergutėliau, ponია! Žiū anava.

— Kuo puikiausiai, — pagyriau. — Kodėl tai teisinga? Lizė pakėlė ranką.

— Nes turime leisti, kad nelaimę įvardytų baltieji.

— O kam to reikia? — paklausiau.

Vasaris atsakė:

— Nes jie turi viską sužinoti pirmiau už mus. Nes jiems būtina viską įvardyti.

— Gerai, gerai. Šiandien visų galvos puikiai dirba. Gerai, dabar įsivaizduokim, kad dega taukai. Ji paliko ant viryklės neprižiūrimą šoninę. Ponia Holidei jau ruošiasi pilti ten vandenį. Ką sakysit? Reičel?

Reičel patylėjo.

— Ponia, nuo vandens juk gi bus blogiau!

— Žinoma, tai tiesa, bet kas čia negerai?

Virdžilas paaiškino:

— Sakai jai, kad ji elgiasi netinkamai.

Linktelėjau.

— Tai kaip reikėtų sakyti?

Lizė pažvelgė į lubas ir vis dar mąstydamą prašneko:

— Gal norėtumėt, kad atneščiau smėlio?

— Teisinga prieiga, bet neišvertei.

Ji linktelėjo.

— Oi, Viešpačiau, poniam tamsta, gal bevelytum, kad smėliaus suieškočiau?

— Gerai.

— „Smėliaus suieškočiau“ sunku išstarti, — prašneko Glorija, vyriausioji. — Tos „s“.

— Tiesa, — pritariau. — Ir nieko tokio užsikirsti. Net į gera. Gal bevelytum, kad s-smė-smėliaussssss suieškočiau, poniam Holidei?

— O jei nesupras? — paklausė Lizė.

— Nieko tokio. Tegu pasistengia, kad suprastų. Kartais velkit žodžius, kad jie gautų malonumo liepti jums kalbėti aiškiau. Jiems patinka jus taisyti ir manyti, kad esat kvaili. Prisiminkit, kuo labiau jie nuspręš, kad nenori klausytis, tuo daugiau galėsime pasakyti vieni kitiems, jiems girdint.

— Kodėl Dievas taip patvarkė? — paklausė Reičel. — Kad jie būtų šeiminingai, o mes — vergai?

— Dievo nėra, vaikeli. Yra religija, bet jų Dievo nėra. Jų religija skelbia, kad galiausiai sulauksime atpildo. Tačiau, regis, nieko neskelbia apie jų bausmę. Bet kai esame šalia jų, tikime Dievą. Oi, Viešpačiau Viešpatėliau, tikim, kur jau netikėsime. Religija — tik jų naudojamas kontrolės įnagis, jie jos paiso, kai patogiu.

— Bet kas nors juk turi būti, — nenusileido Virdžilas.

— Atleisk, Virdžilai. Gal ir taip. Galbūt esama kokios nors aukštesnės galios, vaikai, bet tik ne jų balto Dievo. Tačiau kuo daugiau šnekėsite apie Dievą, Jėzų, dangų ir pragarą, tuo jie geriau jausis.

Vaikai vienu balsu atsiliepė:

— O kuo jie geriau jausis, tuo mums bus saugiau.

— Vasari, išversk.

— Kuo anys jaugi geriau jautėsis, tuo mumims bus saugiau.

— Puikiai.

Kai nešiojau vištų lesalo maišus iš vežėčių į pašiūrę už našlės Dagleis namo, mane užtiko Hakas. Jis kažką susikaupęs nagrinėjo, mačiau, kad nori pasišnekėti.

— Kas jau gi neduod tau ramybės, Hakai?

— Maldos, — atsakė jis. — Tu meldiesi?

— Taip, tamsta, nuolatos tik jau ir meldžiuos.

— O ko meldi? — paklausė jis.

— Visokiausią gi jau dalyką meldžiu. Kartą meldžiau, kad pasveiktų mergaičiukė Vasaris, kai susirgo.

— Padėjo?

— Na, dabar gi jau kaip ir sveika, — prisėdęs ant vežėčių, pažvelgiau dangun. — Kartą meldžiau lietaus.

— O tada padėjo?

— Palyti tai jau palijo, kurgi ne. Ne iškart, bet ant galo pagalės.

— Iš kur tuomet žinai, kad lietuų atsiuntė Dievas?

— Kad gal gi ir nežinau. Bet ar ne viską atsiunčia Dievas?

Kas dar gali gi tą jau lietuų padaryti?

Hakas pakėlė akmenį, truputį pasvėrė saujoje, tada paleido į voverę aukštai ant guobos šakos.

— Žinai, kaip man rodos?

Hakas pažvelgė į mane.

— Man rodos, tos jau gi maldos skirtos aplinkiniams žmonėms, kurie nori, kad melstumeisi. Melskis, kad toji gi pati panelė Votson ir našlė Dagleis tave išgirstų, ir prašyk jau gi

tojau Jėzaus to, ko žinai, kad jos nori. Šitaip bus tau gi tas jau gyvenimėlis bent mažumą lengvesnis.

— Gal.

— Retsykiais įterpk vis ką, kokią gi naują meškerę ar ką, kad jos turėtų už ką tave gi jau barti.

Hakas linktelėjo.

— Neblogai. Džimai, tu tiki Dievą?

— Nagi, aiškiausiai jau, tikiu, kurgis. Jei Dievo nebuvotų, tai iš kurgi gautume šitą jau tokį nuostabų gyvenimą? Najau, bėk žaisti.

Hakas nubėgo gatve ir dingo iš akių, pasukęs už kampo priešais didįjį teisėjo Tečerio namą. Kai jau ruošiausi užsimesti ant pečių paskutinį maišą, iš už nugaros priėjo Senis Lukas.

— Išgąsdinai, — pasakiau.

— Atsiprašau. — Jis pasišokėjo ir mitriai susirangė vežėčių dugne. — Ko norėjo tasai akylanda?

— Geras jis vaikas, — užstojau. — Tik mėgina susigaudyti. Turbūt kaip ir visi.

— Girdėjai apie tą brolių Makintošą Sent Luise?

Papurčiau galvą.

— Laisvas žmogus. Šviesus kaip tu. Įsivėlė į muštynes uoste, atvyko policija ir jį susėmė. Jis paklausė, kas jam bus už muštynes. Policininkas pasakė, kad jį tikriausiai pakars. Tas brolis juo patikėjo. Kodėl ne? Išsitraukė peilį ir abu papjovė.

Priėjo baltasis ir kažkodėl ėmė apžiūrinėti į vežimą pakinkytą arklį. Lukas nutilo. Stengėmės nepažvelgti anam į akis. Kalbėjomės, todėl turėjome tęsti.

— O toliau, — paraginau Luką.

— Nu ką gis. Tai tas gi jau ten mėlynsnukis beždžionius kad nuskries tąja jau ten gatve kaip pats jau tas gi šėtonas ant

kokio gi tais šluotkočio. O šitie jau ten gi čarliai kad jau gi apipuls jį kaip ryžių sauja. Nu kad užgriuvo jie jį, tai jau net kad putas ims dribt.

Linktelėjau.

— Ei, — šūktelėjo baltasis.

— Sa? — atsakiau.

— Šitas štai arklys bus panelės Votson?

— Ne, sa. Vežėčios bus tos gi jau panelės Votson. O tasai jau gi ten arklys bus našlės Daglas.

— Kaip manot, ji norės jį parduoti?

— Kur jau man žinot, sa.

— Kai ją pamatysi, paklausk, — liepė jis.

— Taip, tamsta, būtiniausiai jau gi paklausiu.

Žmogus darsyk pažvelgė į arklį, pirštais praskėtė gyvulio lūpas, tada nuėjo sau.

— Kaip manai, kam tokiam durniui reikia arklio? Jis nieko apie arklius neišmano, — pasakė Lukas.

— Šitam gyvuliui šimtas metų, jis vos bepavelka vežėčias, net kai jos sausos ir tuščios.

— Baltieji mėgsta pirkalio, — pratarė Lukas.

— Na, tai kuo baigėsi Makintošui? — paklausiau.

— Jį pasivijo ir prirakino prie ažuolo, po kojomis prikrovė malkų ir sudegino gyvą. Girdėjau, jis klykė, maldaudamas, kad kas nors nušautų. Vyrai rėkė, kad nušaus pirmą, mėginiantį užbaigti jo kančias.

Man pasidarė bloga, bet ši istorija ne kažin kuo skyrėsi nuo anksčiau girdėtų. Tačiau diena vis tiek pasidarė karštesnė, suvokiau, koks aš visas išmuštas prakaito.

— Kokia kraupi mirtis, — pratariau.

— Kad gal geros ir nebūna, — atsakė Lukas.

— Kažin.

— Kaip suprasti? — paklausė Lukas.

— Nu suprask, vis tiek mirsim. Galbūt ne visi būdai numirti blogi. Gal yra būdas numirti, kuris mane tenkins.

— Šneki kaip pamišėlis.

Nusijuokiau.

Lukas papurtė galvą.

— Blogiausia dar ne tai. Spalvotieji žūsta kasdien, pats žinai. Blogiausia, kad teisėjas pasakė prisiekusiesiems, kad tai buvęs minios veiksmas, todėl jie negalėjo rekomenduoti pateikti kaltinimų. Taigi, jei ką nors daro pakankamai daug žmonių, tai — ne nusikaltimas.

— Viešpatie švenčiausias, — pratariau. — Vergija.

— Tai jau taip, — patvirtino Lukas. — Jei pakankamai jų tave žudo, jie nekalti. Spėk, kokia teisėjo pavardė.

Palaukiau.

— Lolesas.

— Kaip manai, ar kada nors nukeliausim į kokį Sent Luisą ar Naujajį Orleaną? — paklausiau jo.

— Kai gi jau dangun sau nukeliausim, — mirktelėjo jis.

Nusikvatojome, tada pastebėjome gatvėje baltąjį. Baltųjų niekas taip neerzindavo, kaip poros vergų juokas. Įtariu, baimindavosi, kad juokiamės iš jų, o gal juos tiesiog siutindavo mintis, kad mums smagu. Kad ir kaip būtų, nesuskubome nutilti, tad patraukėme jo dėmesį. Jis mus išgirdo ir prisiartino.

— Ko jūs, vaikinai, čia kikenat kaip mergiotės? — paklausė.

Anksčiau buvau jį matęs, bet nepažinojau. Jis mėgino nutaistyti pavojingo žmogaus pozą. Dėl to ir labiau, ir mažiau jo bijojau.

— Spėliojomės čia gi sau, ar šitai bus tiesa? — atsakė Lukas.

— Kas tiesa? — paklausė anas.

— Svarstėm čia sau, ar tikrai tosios gi gatvės Naujajame Orleane būtų ten jau taip auksu grįstos, kaip jau tie gi žmonės kalba, — Lukas pažvelgė į mane.

— Ir ar tiesa gi jau bus, kad kai jau ten patvinsta, tai tos jau gi gatvės plūsta viske. Niekada aš sau jokios viskės nė kiek nesu ragavęsis, nu jau ne, bet juk tikrai sau ten gražiai rodos. — Atsigrėžiau į Luką. — O tau gi jau, Lukai, nesirodo?

Tuomet vieną akimirką man šmėstelėjo, kad jis pastebėjo, jog iš jo šaipomės, bet garsiai nusikvatojo ir atsakė:

— Gražiai atrodo, nes skanu, vaikinai.

Jis žvengdamas nuėjo šalin.

— Dabar jis prisigers, ne tiek dėl to, kad pats gali, bet dėl to, kad negalim mes, — pasakiau.

Lukas sukikeno.

— Tai kai vėliau jį išvysim svirduliuojantį ir visaip durniuojantį, ar tai bus proleptinės, ar dramatinės ironijos atvejis?

— Gal abiejų.

— Va čia tai būtų ironija.

3 skyrius

Pavasario sniegas visus užklupo netikėtai. Panelė Votson man liepė visą dieną kapoti malkas, kad jų pakaktų ke- lioms savaitėms. Bet jų buvo nedaug, ir ji nesiūlė nei man, nei kuriam kitam vergui jų neštis namo. Susirinkome nuo žė- mės, kiek įstengėme, ir slaptomis nukirtome kelis nedidelius medžius prie savo trobų. Žinoma, tos malkos buvo žalios ir klaikiai rūko, vis geso, bet truputį šildė. Man pavyko pakišti kelis išdžiovintus rąstgalius po panelės Votson veranda. Grįšiu jų nakčia. Jų reikėjo seniems vergams Balandžiui ir Medvilnei. Kai kas tai pavadintų vagyste. Ir aš taip pat, o kas man. Išpra- kaitavau ir nusivilkau marškinius, nors buvo šalta.

— Kiek daug malkų, — pratarė Hakas. Krūptelėjau. — Išgąsdinau? — paklausė jis.

— Biškučiuką, galbūt. Iš kur jau pareini?

— Ką tik pardaviau visą savo žemišką turtą teisėjui Teče- riui. O jis man už visa tai davė šitą štai dolerį.

Sušvilpiau.

— Visą dolerį. Nežinojau, kad tiek visko turi.

Perkirtau dar vieną malką ir pastebėjau, kad Hakas spok- so į mane.

— Kaipgi tau ta jau gi mokykla?

— Sakyč, galėtum tarti, kad apsiprantu.

— Aš tai gi jau visai nieko prieš neturėč, kad gauč bent kiek gi jau ten to mokslo.

Perkirtau dar porą rąstgalių.

— Žinai, tu ne kažin kiek juodesnis už mane.

— Juodesnis, ką jau ten.

— Kodėl tu vergas?

— Nes mano mama tokia buvo.

— O tėtė? — paklausė jis.

— Turbūt ne. Bet koks gi jau ten skirtumas. Jei žino, kad vienas iš tų jau tavo giminių buvo spalvotas, tada ir tu spalvotas. Nesvarbu, kaip jau ten gi atrodo.

— Mačiau sniege pėdsakų, — pratarė Hakas.

— Sniege jau kaip ir turi gi pėdsakų būt. Kurgi dar jau taip žmonėms juos bepalikt.

— Vienų pėdsakų kulne buvo kryželis.

— Koks gi jau ten dar kryželis?

— Supranti, kaip Jėzaus — toks kryželis.

— Nesukčiau jau tik jau dėl to per daug galvos, — atsakiau.

Buvo nesmagu matyt, kad berniukas toks susijaudinęs. Supratau, apie ką jis galvoja.

— Tai tu irgi manai, kad tai jis. — Jis turėjo galvoje savo tėvą. — Ir tu manai, kad jis grįžo.

— Nesakiau gi jau šitaip.

— Bet pagalvojai. Mačiau, kad pagalvojai. Ko jis nori, Džimai? Tu gi viską žinai.

Kyštelėjau ranką kišenėn ir ištraukiau mulo pauodegio šerių gumulą, kuriuos visada saugodavau šitiems baltiems vaikams.

— Žinai, kas šitas toks do daiktas? — iškėliau, kad spindėtų saulėje.

— Kas?

— Čia gaurų kunkulas iš to gi jaučio jau pilvo. Žinai, ką tai jau gi reiškia?

Berniukas papurtė galvą.

— Magija, — pasakiau. — Anava šitasai kunkulas yra jau gi ten magiškas ir gali ten jau su manim kalbėt.

— Ką jis sako?

Prisidėjau kamuolį prie ausies.

— Aha, girdžiu. Kalba anas. Sako, tavo tėtukas tur du tuos jau ten angelus, katrie sekioja jam jau gi iš paskos po šį svieta, viens juods, kits balts. Anys šneka jam visokius dalykus. Vienas blogs, kitas gers, ir tasai gi jau ten nežino, katras katraį priveiks. Jis nežino, ką jau ten gi darys. Pasilikis ar išvyks. Šitasai štai kunkulas atseit jau ten žino, bet nežino.

— Kas iš to.

— Pala, kunkulas vėl šnek.

Hakas mėgino klausytis kartu su manim.

— Aha, aha. Jis sako, kad tau jau gi ten bus viskas jau kaipgi gerai. Nukentėsi ten taip jau, o paskui bus gerai. Aplink tave jau ten gi sukas tokios tos dvi moteriškos. Tu vesiesi pirmučiausia su vargše moteriška, o paskui su turtinga jau ten. Bet ką gi jau tik ten bedarytai, tik nelįsk jau ten prie to gi vandenio. Toji anava štai upė tau galą padarys.

— Jis tiek visko sako?

Linktelėjau.

— Dabartės jisai jau gi sau miega.

Prie durų priėjo panelė Votson.

— Hakai, — šuktelėjo ji, — eikš vidun ir nusiprausk prieš vakarienę. — Ji pažvelgė į mane. — Vyruti, dar nebaigei su tom malkom?

— Tai kad jau terlionės tos jau daug, ponia.

- Na, jau liaukis, per daug triukšmo. Galvą skauda.
— Gerai, ponias.

Pakeliui namo mane pasivijo Lukas.

— Neskubék, kad seniukas spétų kartu, — pasaké.

Kurį laiką žingsniavome tylomis. Supratau, kad tyliu labiau negu įprasta, bet kitaip negalėjau. Paspyriau akmenį.

— Ko tirti? — paklausé Lukas.

— Nieko, — numykiau.

— Jaudiniesi dėl tų rąstgalių, kur paslėpei po veranda?

— Matei?

— Mačiau.

— Ne, dėl malkų nesijaudinu.

— Jaudiniesi dėl to berniuko, — suprato Lukas. Kai pažvelgiau į jį, patikslino: — Dėl Hako. Dėl to berniuko, Hako.

— Na, jis turi girtuoklį tėvą, kuris nepaliks jo ramybėj.

— O tau kas? Čia baltųjų reikalai.

Linktelėjau.

— Jis dar vaikas.

— Aha, laisvas vaikas, — jis bedė pirštu į mane. — Kažkas su tuo berniuku yra. Kažkas tarp jo ir tavęs.

— Jis turi kalną vargų, — atsakiau. — Kad ir kaip būtų liūdna, aš vis tiek vergas ir visai negaliu jam padėti.